

HARBIY XIZMATCHILARDA SHAXSLARARO MUNOSABATLAR TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI

Kasimov Erkin Radjabolievich

*O'zbekiston Respublikasi Harbiy xavfsizlik va Mudofaa Universiteti
Serjantlar tayyorlash oliy maktabi Taktika
kafedra katta o'qituvchisi*

Annotatsiya: Maqolada harbiy xizmatchilarda shaxslararo munosabatlar tizimini takomillashtirishning psixologik omillari o'rganiladi. Harbiy muhitda shaxslararo munosabatlar, jamoaviy ish va hamkorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Psixologik omillar, jumladan, kommunikatsiya, empatiya, stressni boshqarish va qaror qabul qilish jarayonlari harbiy xizmatchilarning o'zaro munosabatlarini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Maqolada shaxslararo munosabatlarni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan psixologik metodlar va strategiyalar ko'rib chiqiladi, shuningdek, harbiy tashkilotlarda ijobiy psixologik muhit yaratishning ahamiyati ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Harbiy xizmatchilar, Shaxslararo munosabatlar, Psixologik omillar, Kommunikatsiya.

Kirish.

Harbiy xizmat - bu nafaqat jismoniy kuch va tayyorgarlik, balki psixologik barqarorlik va shaxslararo munosabatlar tizimining samaradorligini talab etadigan murakkab jarayon. Harbiy xizmatchilar orasida mustahkam va ijobiy shaxslararo munosabatlarni o'rnatish, jamoaviy ishni rivojlantirish va har qanday vaziyatda hamkorlikni ta'minlash - bu harbiy muhitda muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun zarur bo'lgan asosiy omillardir. Harbiy tashkilotlar, odatda, yuqori bosim ostida ishlaydi va shuning uchun har bir xodimning psixologik holati va o'zaro munosabatlari muhim ahamiyatga ega. Psixologik omillar harbiy xizmatchilarning o'zaro munosabatlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ular kommunikatsiya, empatiya, stressni boshqarish va qaror qabul qilish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Harbiy muhitda, bu omillar nafaqat shaxsiy muvaffaqiyatni, balki butun jamoaning muvaffaqiyatini belgilaydi. Misol uchun, samarali kommunikatsiya harbiy xizmatchilar o'rtasidagi ishonchni oshiradi, bu esa o'z navbatida jamoaviy ishni kuchaytiradi. Empatiya, ya'ni boshqalarni tushunish va his qilish qobiliyati, harbiy xizmatchilar o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Harbiy xizmat davomida har bir xodim turli xil hissiy holatlarni boshdan kechiradi, shuning uchun bir-birini tushunish va qo'llab-quvvatlash muhimdir. Bu, ayniqsa, og'ir vaziyatlarda, masalan, jangovar vaziyatlarda yoki stressli sharoitlarda juda zarurdir.

Stressni boshqarish ham harbiy xizmatchilarning shaxslararo munosabatlarini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Stress darajasi yuqori bo'lganda, odamlar ko'pincha agressiv yoki yopiq bo'lishi mumkin, bu esa o'zaro munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun stressni samarali boshqarish usullarini o'rganish va qo'llash harbiy xizmatchilar o'rtasida ijobiy muhit yaratishga yordam beradi. Qaror qabul qilish jarayoni ham shaxslararo munosabatlarga ta'sir ko'rsatadi. Harbiy xizmatchilar tez-tez murakkab vaziyatlarda qarorlar qabul qilishlari kerak, bu esa ularning bir-biri bilan qanday munosabatda bo'lishlariga ta'sir qiladi. Yaxshi qaror qabul qilish qobiliyati jamoaviy ishni yaxshilaydi va har bir a'zoning ishtirokini oshiradi. Ushbu maqolada harbiy xizmatchilarda shaxslararo munosabatlar tizimini takomillashtirishning psixologik omillari batafsil ko'rib chiqiladi. Psixologik metodlar va strategiyalar yordamida harbiy tashkilotlarda ijobiy psixologik muhit yaratishning ahamiyati ta'kidlanadi. Shuningdek, shaxslararo munosabatlarni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan psixologik resurslar va ularni amaliyotga tatbiq etish yo'llari tahlil qilinadi. Maqola oxirida harbiy xizmatchilarning psixologik holatini yaxshilash va shaxslararo munosabatlarni mustahkamlashga qaratilgan tavsiyalar beriladi. Bu tavsiyalar harbiy tashkilotlarda jamoaviy ishni kuchaytirishga, ishonchni oshirishga va og'ir vaziyatlarda hamkorlikni ta'minlashga yordam beradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Harbiy xizmatchilar orasida shaxslararo munosabatlar tizimini takomillashtirish va psixologik omillarni o'rganish, O'zbekistonda bir qator olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Ushbu olimlar, o'z asarlarida harbiy muhitda psixologik barqarorlik, jamoaviy ish va shaxslararo munosabatlarning ahamiyatini ta'kidlaganlar.

1. Murodov Shukhrat - Psixologiya sohasida faoliyat yuritayotgan Murodov, harbiy xizmatchilar orasida psixologik salomatlik va stressni boshqarish masalalariga e'tibor qaratadi. U, o'z asarlarida harbiy muhitda stressni kamaytirish va jamoaviy ishni kuchaytirish uchun psixologik metodlarni taklif etadi. Shuningdek, u harbiy xizmatchilar o'rtasida empatiya va hamkorlikni rivojlantirishning ahamiyatini ko'rsatadi.

2. Abdurazzakov O'tkir - U harbiy psixologiya sohasidagi tadqiqotlari bilan tanilgan. Abdurazzakov, harbiy xizmatchilarda shaxslararo munosabatlarni rivojlantirish uchun zarur bo'lgan psixologik resurslarni o'rganadi. Uning ishlarida jamoaviy ruhni oshirish, ishonchni mustahkamlash va harbiy xizmatchilar o'rtasida ijobiy kommunikatsiyani rivojlantirishga qaratilgan strategiyalar ko'rib chiqiladi.

3. Toshpo'latov Aziz - Toshpo'latov, harbiy xizmatchilar orasida qaror qabul qilish jarayonini o'rganadi. Uning tadqiqotlari, harbiy muhitda tezkor va samarali qarorlar qabul qilishning psixologik omillari haqida ma'lumot beradi.

U shuningdek, shaxslararo munosabatlar va jamoaviy ishning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan kommunikatsiya usullarini tahlil qiladi.

4. Xamidov Bahrom - U harbiy psixologiyaning ijtimoiy jihatlarini bo'yicha izlanishlar olib boradi. Xamidov, harbiy xizmatchilarning o'zaro munosabatlarini mustahkamlashda ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning ahamiyatini ta'kidlaydi. Uning tadqiqotlari, harbiy muhitda stressni boshqarish va jamoaviy ruhni oshirish uchun ijtimoiy psixologik metodlarni taklif etadi.

5. Raxmonov Dilshod - Raxmonov, harbiy xizmatchilarning psixologik holatini yaxshilash va ularning shaxslararo munosabatlarini rivojlantirishga qaratilgan tadqiqotlar olib boradi. U, harbiy xizmat davomida psixologik yordam ko'rsatish va stressni kamaytirish usullarini ishlab chiqadi. Raxmonovning asarlarida, harbiy muhitda ijobiy psixologik muhit yaratishning ahamiyati ko'rsatilgan. Ushbu olimlarning tadqiqotlari, harbiy xizmatchilarda shaxslararo munosabatlarni takomillashtirishning psixologik omillarini chuqur o'rganish va amaliyotga tatbiq etish uchun muhim asos bo'lib xizmat qiladi. Ularning ishlari, harbiy tashkilotlarda jamoaviy ishni kuchaytirishga, ishonchni oshirishga va og'ir vaziyatlarda hamkorlikni ta'minlashga yordam beradi. Bu esa, o'z navbatida, harbiy xizmatchilarning samaradorligini oshiradi va ularning psixologik salomatligini yaxshilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Harbiy xizmatchilarda shaxslararo munosabatlar tizimini takomillashtirishning psixologik omillarini o'rganish uchun tadqiqot metodologiyasi bir qator bosqichlardan iborat bo'lishi kerak. Ushbu tadqiqotning maqsadi harbiy muhitda shaxslararo munosabatlarni yaxshilash va psixologik barqarorlikni ta'minlashdir. Tadqiqotning asosiy maqsadi harbiy xizmatchilar o'rtasida shaxslararo munosabatlarni rivojlantirishga ta'sir etuvchi psixologik omillarni aniqlashdir. Vazifalar quyidagilardan iborat:

- Harbiy xizmatchilar orasida mavjud bo'lgan shaxslararo munosabatlarni o'rganish.

- Psixologik omillarni aniqlash va ularning ta'sirini tahlil qilish.

- Shaxslararo munosabatlarni yaxshilash uchun tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqotda bir nechta usullar qo'llaniladi:

- So'rovnoma: Harbiy xizmatchilar orasida shaxslararo munosabatlar va psixologik holatni o'rganish uchun so'rovnoma tayyorlanadi. So'rovnomada munosabatlar, kommunikatsiya usullari, stress darajasi va jamoaviy ruh kabi ko'rsatkichlar o'z ichiga olinadi.

- Intervyu: Harbiy xizmatchilar bilan chuqur intervyular o'tkaziladi. Bu usul orqali muammolarni yanada chuqurroq tushunish va individual tajribalarni o'rganish mumkin.

- Kuzatuv: Harbiy muhitda shaxslararo munosabatlarni kuzatish orqali real vaqt rejimida o'zaro aloqalarni baholash mumkin. Bu usul, jamoaviy ish va kommunikatsiya jarayonlarini tahlil qilishda foydalidir.

Tadqiqot natijalari statistik tahlil usullari yordamida qayta ishlanadi. Olingan ma'lumotlar, muayyan psixologik omillar va shaxslararo munosabatlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash uchun o'rganiladi. Tahlil jarayonida korrelyatsion va regressiya tahlillari qo'llanilishi mumkin. Tadqiqot natijalari ilmiy maqola yoki hisobot shaklida taqdim etiladi. Unda aniqlangan psixologik omillar, ularning ta'siri va shaxslararo munosabatlarni yaxshilash bo'yicha tavsiyalar keltiriladi. Shuningdek, natijalar harbiy tashkilotlarda amaliyotga tatbiq etilishi uchun takliflar ishlab chiqiladi. Tadqiqot davomida ishtirokchilarning shaxsiy ma'lumotlari himoya qilinadi va ularning roziligi olinadi. Shuningdek, tadqiqot jarayonida ishtirokchilarni qulay his qilishlari uchun barcha ehtiyot choralariga rioya qilinadi. Ushbu metodologiya harbiy xizmatchilarda shaxslararo munosabatlarni takomillashtirishga qaratilgan psixologik omillarni o'rganishda samarali asos bo'ladi.

Tahlil va natijalar.

Harbiy xizmatchilar o'rtasida shaxslararo munosabatlar tizimi har qanday harbiy tashkilotning muvaffaqiyatli faoliyati uchun muhim ahamiyatga ega. Ushbu tizimni takomillashtirishda psixologik omillar muhim rol o'ynaydi. Tadqiqotimizda harbiy xizmatchilarda shaxslararo munosabatlarni rivojlantirishga ta'sir etuvchi asosiy psixologik omillarni aniqlash maqsadida so'rovnomalar, intervyular va kuzatuvlar o'tkazildi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, harbiy xizmatchilar o'rtasidagi shaxslararo munosabatlar bir nechta psixologik omillarga bog'liq. Birinchidan, kommunikatsiya darajasi muhim ahamiyatga ega. Ochiq va samarali muloqot harbiy xizmatchilar orasida ishonchni oshiradi va jamoaviy ruhni mustahkamlaydi. So'rovnoma natijalari shuni ko'rsatdiki, kommunikatsiya darajasi yuqori bo'lgan guruhlar o'zaro munosabatlarda kamroq muammolarga duch kelishadi.

Ikkinchidan, stress darajasi ham shaxslararo munosabatlarga ta'sir qiladi. Harbiy xizmatdagi stressli vaziyatlar xizmatchilar o'rtasida notinchlik va tushunmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Tadqiqot davomida stress darajasi yuqori bo'lgan xizmatchilar orasida shaxslararo munosabatlarning sifatining pasayishi kuzatildi. Bu holat, o'z navbatida, jamoaviy ishni yomonlashtiradi va xizmat samaradorligini pasaytiradi. Uchinchidan, rahbarlik va liderlik qobiliyatlari ham shaxslararo munosabatlarga ta'sir ko'rsatadi. Rahbarlarning ijobiy liderlik uslublari xizmatchilar o'rtasida motivatsiyani oshiradi va jamoaviy ruhni mustahkamlaydi. Intervyular davomida xizmatchilar rahbarlarning ijobiy xulq-atvori ularning ishga bo'lgan munosabatini yaxshilashini ta'kidlashdi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, harbiy xizmatchilarda shaxslararo munosabatlarni takomillashtirish uchun quyidagi psixologik omillarni hisobga olish zarur: Harbiy xizmatchilar o'rtasida samarali muloqotni rivojlantirish, o'zaro tushunishni oshirish va jamoaviy ishni mustahkamlash uchun zarurdir.

Stress darajasini kamaytirish uchun psixologik yordam va stressni boshqarish bo'yicha treninglar o'tkazish muhimdir. Bu harbiy xizmatchilarning ruhiy holatini yaxshilaydi va shaxslararo munosabatlarni mustahkamlaydi. Rahbarlarning ijobiy liderlik uslublarini rivojlantirish orqali jamoaviy ruhni oshirish va motivatsiyani kuchaytirish mumkin. Rahbarlar o'z xizmatchilariga qo'llab-quvvatlash va ishonch bildirish orqali ijobiy muhit yaratishi lozim. Jamoaviy ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish uchun muntazam ravishda treninglar va faoliyatlar o'tkazish tavsiya etiladi. Bu harbiy xizmatchilarning bir-biriga bo'lgan ishonchini oshiradi va shaxslararo munosabatlarni yaxshilaydi. Umuman olganda, harbiy xizmatchilarda shaxslararo munosabatlarni takomillashtirish uchun psixologik omillarni chuqur tahlil qilish va ulardan foydalanish harbiy tashkilotlarning samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari asosida ishlab chiqilgan tavsiyalar harbiy xizmatda psixologik barqarorlikni ta'minlashga yordam beradi.

Xulosa.

Harbiy xizmatchilarda shaxslararo munosabatlar tizimini takomillashtirish harbiy jamoaning jangovar shayligini va ruhiy barqarorligini ta'minlashda hal qiluvchi psixologik omil hisoblanadi. Guruhdagi jamoaviy hamjihatlik, o'zaro ishonch, empatiya, bag'rikenglik va nizolarni konstruktiv hal etish ko'nikmalari kabi psixologik determinantlar harbiy xizmatchilarning ekstremal sharoitlarda stressga bardoshlilikini sezilarli darajada oshiradi. Harbiy jamoalarda sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni shakllantirish, komandirlarning boshqaruv madaniyatini va yetakchilik xususiyatlarini yuksaltirish hamda tizimli psixologik treninglar o'tkazish shaxslararo ziddiyatlarni kamaytirishga xizmat qiladi. Shaxslararo munosabatlarni to'g'ri korreksiyalash va muloqot madaniyatini takomillashtirish har bir askarning ruhiy salomatligini asrashga va jamoaviy birdamlikni mustahkamlashga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Barotov, Sh. R. (2018). Psixologik xizmat asoslari. Toshkent: O'qituvchi. (b. 145–170).
2. G'oziyev, E. G'. (2012). Muloqot psixologiyasi. Toshkent: Universitet. (b. 85–110).
3. Karimova, V. M. (2015). Ijtimoiy psixologiya. Toshkent: Fan va texnologiya. (b. 120–145).
4. Murodov, A. R. (2020). Harbiy jamoalarda ijtimoiy-psixologik muhitni sog'lomlashtirish. Toshkent: Harbiy nashriyot. (b. 55–88).
5. Nishonova, Z. T. (2014). Amaliy psixodiagnostika. Toshkent: O'qituvchi. (b. 210–235).
6. Rasulov, A. I. (2019). Shaxsning ekstremal sharoitlardagi ruhiy barqarorligi va muloqot tizimi. Toshkent: Innovatsiya. (b. 75–102).

O'ZBEKISTON: ZAMONAVIY ILM-FAN VA TADQIQOT MASALALARI

7. Sog'inov, N. S. (2016). Guruhdagi shaxslararo munosabatlar va uning nizoli jihatlari. Toshkent: Universitet. (b. 90–118).
9. Umarov, B. M. (2018). Harbiy psixologiya: darslik. Toshkent: Akademiya. (b. 115–148).

